

DELO

glasilo KPI slovensko narodno manjšino

ŠTUDIJSKA KNJIŽNICA
VIA GEPPA 9
TRIESTE 312

Zmaga antifašističnih levičarskih sil

Giuseppe Saragat novi predsednik republike

GIUSEPPE SARAGAT je od ponedeljka 28. decembra 1964 predsednik italijanske republike. Njegovo izvolitev so omogočili komunisti, socialisti, socialdemokrati in levj usmerjeni krščanski demokrati. Demokristjanski konservativci so skupaj z desničarskimi skupinami trinajst dni sabotirali izvolitev novega predsednika, končno pa so doživeli poraz, ki ga gotovo niso pričakovali.

Novi predsednik je v torek prisegel in prevzel svoje visoko mesto. Po prisegi je imel v parlamentu govor, v katerem je podčrtal zlasti vlogo, ki jo je imelo pri ustvaritvi republike italijansko protifašistično in odporniško gibanje. Prav tako je v svojem prvem govoru podčrtal nujnost socialne pravičnosti, demokracije in miru.

Zelo značilno je dejstvo, da je bil za novega predsednika republike — prav v letu, ko Italija slavi dvajsetletnico odporniškega gibanja — izvoljen človek, ki je v tem gibanju aktivno sodeloval. Tudi v tem je še en dokaz, da duh tega gibanja živi in se čedalje krepi.

Generalni sekretar KPI tovariš Longo je po izvolitvi novega predsednika izjavil, da je takoiimenošana dorotejska skupina krščanske demokracije (tj. skupina, ki je trenutno na oblasti v stranki) skušala vsiliti parlamentu svojega kandidata Leoneja, ki pa ni pridr. Pri tem je važno poudariti, da je propadla metoda, ki skuša vsiliti svojevoljnost neke vodilne skupine z izsiljevanjem in s protikomuni-

stično diskriminacijo. Ta metoda je propadla. Izvolitev novega predsednika pa je bila mogoča po predhodnem sporazumu, ko je odpadla diskriminacija proti komunistom. In glasovi 251 komunističnih parlamentarcev so bili odločilnega pomena pri zavrnitvi dorotejskega vsiljevanja. Komunisti so že od vsega začetka izjavili, da duh in črka ustave zahtevata pogajanja brez diskriminacij proti demokracičnim in protifašističnim strankam. Prav tako so že od vsega začetka poudarjali, da se levičarskim silam lahko pridružijo druge demokracične, laične in ka-

toliške sile. Če niso komunisti že prej podprli Saragata so krivi demokristjanski diskriminacijski poskusi.

V nadaljevanju svoje izjave je tovariš Longo podčrtal še naslednje:

«V našem pozdravu predsedniku republike Saragatu, s katerim smo se skupno borili v protifašistični borbi in v skupnem delu, da smo Italiji dali republiko, njeno ustavo, je hkrati želja, da bi delovno ljudstvo in vsi državljani Italije mogli doseči v miru in svobodi najnaprednejše smotre pravičnosti in napredka.»

Proslave Tomažiča in tovarišev

V nedeljo 20. decembra je bila na Opčinah komemoracija Pina Tomažiča in tovarišev. Ob 15. uri so združenja partizanov in bivših političnih preganjancev priredila skupno spominsko svečanost na strelišču, kjer so govorili: dr. Karel Siškovič, dr. Bruno Pincherle in Eugenio Laurenti, predsedoval pa je tovariš Milan Bolčič, ki je bil sojen skupaj s Tomažičem in tovariši na velikem procesu 1. 1941. Komemoracije so se udeležili tudi mnogi drugi tovariši, ki so bili skupaj s Tomažičem na procesu. Ob 16.30 je bila spominska svečanost Pina Tomažiča v Prosvetnem domu. Priredila jo je tržaška federacija KPI. Obeh manifestacij, ki soupadata z dvajsetletnico osvobodilnega gibanja, se je udeležilo mnogo antifašistov. Radio Trst je obe manifestaciji namerno prezrl ter tako še enkrat pokazal svojo pristranost. (Zgornja slika je bila posneta med govorom tov. Siškoviča na strelišču. Na tretji strani objavljamo daljši odlomek iz govora tov. Siškoviča in slike s Tomažičeve spominske proslave v Prosvetnem domu)

O vprašanjih devinsko-nabrežinske občine

KPI je vedno pripravljena na razgovor

Naj se prepreči uresničenje demokristjanskih načrtov, občino naj vodi slovenski župan!

V slovenski javnosti se v zadnjem času živo razpravlja o položaju, ki nastaja v devinsko-nabrežinski občini. Zanimanje je veliko tudi v italijanski javnosti. Dejansko gre v tem primeru za dogodek, ki presega meje občine, katerih problemi bi se lahko reševali na tih in konstruktiven način. Tišina pa bi bila danes nemogoča, že zaradi dejstva, ker se o devinsko-nabrežinski občini na dolgo in široko razpravlja po tržaškem in vsedržavnem časopisju, na nekaterih uradnih in na nekaterih zakonspiriranih pogajanjih.

Gre namreč za to: od leta 1949 pa do zadnjih volitev je bila devinsko-nabrežinska občina stalno v rokah slovenskih upravnikov, katerim na čelu je bil slovenski župan. Ob vsaki priliki po prvih volitvah leta 1949 so stranke in skupine, ki se zavzemajo za rešitev

slovenskih vprašanj, kljub določenim razlikam našle v zvezi s to občino skupen jezik in vztrajale na načelu, da se je treba odločno upreti raznarodovalnim namenom, ki so jih skušale uresničiti prav tam italijanske nacionalistične sile, med katerimi je vedno prednjačila Krščanska demokracija, ki je do nedavnega zaradi svojega «visokega patriotskega poslanstva» zbirala okrog sebe tudi glasove desničarskih skrajnežev in neofašistov. Nihče ni dvomil, da se bo tudi po volitvah 22. novembra letos z veliko lahkoto našla rešitev, ki bo še enkrat združila sile, ki se zavzemajo za razbitje vseh poskusov italijanskih nacionalističnih krogov, da bi se polastili devinsko-nabrežinske občine ali da bi vsaj stavile svoje prste vmes v upravo, ki ni bila nikoli njihova. A prav pri tem so nastale velike težave.

Javnost je zvedela že za časa volilne kampanje, da nameravajo demokristjani razbiti «rdeči obroč» okrog Trsta, t. j. demokracične in slovenske občinske uprave. To ne bi bilo nič novega, saj so demokristjani tudi leta 1960. propagirali za ta cilj. Demokracične stranke in slovenske skupine so pa takrat to namero enodušno razbile. Prav posebno enodušno se je to dogodilo v devinsko-nabrežinski občini, kjer je bila sestavljena lista, ki je uvrščala predstavnike vseh med Slovenci delujočih političnih skupin, to pa spričo nevarnosti, da demokristjani dobijo v svoje roke občino in tako nadaljujejo ne samo preko svojih ustanov in komitarskih ukrepov, a tudi neposredno preko občinske uprave že za-

početo raznarodovalno delo. Poleg tega demokristjansko natolcevanje o «rdečem obroču» takrat ni skrivalo svojega namena, da razbije «slovenski obroč».

Zato so dogodki po volitvah 22. novembra letos razgibali javnost. Pojavili so se novi momenti. Tudi tokrat je Krščanska demokracija v volilni kampanji agitirala za «razbitje rdečega (pravzaprav slovenskega) obroča» okrog Trsta. Nihče si ni mislil, saj v demokracični javnosti, da bo sploh do tega prišlo. Nenadoma pa so se glasovi, ki so jih med samo volilno

jajo demokristjani odborniško mesto pokrajinskemu svetovalcu Liste slov. skupnosti v pokrajini v zameno za zaveznitvo v devinsko-nabrežinski občini, ki naj bi tako dobila italijanskega župana, bivšega pokrajinskega odbornika za kmetijstvo Corberija, ki je po rodu iz Bologne. Vse to je vznemirilo slovensko javnost, saj je bila uverjena, da se Slovenska lista ne bo mogla nikoli spuščati v takšne kombinacije, saj je vedno agitirala, da noče biti sredstvo nobene «italijanske» stranke in da je globoko «slovenska».

Najbolj čudno pa je to, da so se ta pogajanja med SL in KD začela, ne da bi se istočasno začela tudi pogajanja med SL in njenimi dosedanjimi zavezniki, kar je vsaj nekavalirsko, če ne drugo.

A pustimo to. Poglejmo rajši, zakaj si prizadeva KD, da bi spravila Slovensko listo v svoje zaveznitvo. Predvsem gre za «razbitje obroča» (mi trdimo slovenskega, KD trdi rdečega). Razbitje «obroč» danes pa pomeni razbiti predvsem slovensko upravo v Nabrežini, nato pomeni, razbiti nove možnosti za enotnost med Slovenci po skupnih slovenskih vprašanjih, kar je dalekosežnejši cilj italijanskih nacionalističnih krogov in demokristjanov; pomeni angažirati se za skok v neznan, ker nihče ne ve, kakšna jamstva daje KD Slovenski listi za uresničenje slovenskih pravic in nihče ni tako pozabljen, da ne bi vedel, kako je do danes KD skušala onemogočiti sleherno uresničenje ustave, londonske spomenice in deželnega posebnega statuta o enakopravnosti Slovencev, govorila preko

(Nadaljevanje na 4. strani)

Vsem cenjenim sodelavcem, raznašalcem, dobrotnikom in bravcem, vsem tovarišicam in tovarišem voščimo

srečno 1965

„DELO“

Skupščina tržaških komunistov

98% tovarišev obnovilo članske izkaznice

V tržaški federaciji KPI je doslej obnovilo partijske izkaznice, 98% članov. To vest so sporočili na skupščini partije v torek zvečer. Ob tej priliki so bile javno pohvaljene sekcije, ki so se najbolj odlikovale pri delu. Med temi so tudi sekcije: Sv. Jakob, Sv. Ana, Dolina, Opčine, Podlonjer, Sv. Ivan,

Barkovlje, Milje, Pečar, Padriče, Trebče, Zgonik, Nabrežina, Križ, Prosek, Bazovica in druge.

Na skupščini sta sekretar federacije tov. Sema in sekretar deželne komiteja tov. Bacicchi voščila srečno novo leto vsem članom in prijateljem.

Smrt dveh tovarišev

Avgust Verginela

Pred enim mesecem je umrl tovariš Avgust Verginela iz Križa. Pokopali so ga na domačem pokopališču. Ob odprtem grobu se je od njega poslovila tudi poslanka Marija Bernetič, ki je opisala njegovo življenje in manj poznano politično delovanje. Govornica je še posebej poudarila, da so antifašisti v času najhujšega črnega terorja imeli pri tovarišu Vergineli zavetišče.

Tovariš Avgust Verginela je bil rojen leta 1898 v delavski družini. Že mlad je okusil trdo življenje. Izučil se je kamnoseške obrti. Prva svetovna vojna je terjala od njega velike preizkušnje. Skupaj z očetom in bratom Antonom je bil poklican pod orožje. Brat Anton je padel na italijanski fronti. Tudi on se je znašel najprej v ognjenem metezu na tej fronti, kasneje pa še na ruski fronti. Po kapitulaciji Avstrije se je vrnil na opustošeni dom, ves izčrpan in zagrenjen. Vse gorje, ki ga je preživel, se mu je za vedno vklesalo v srce. Ponovno se je oprijel dela. Nastopila je težka borba za obstoj. Križa, ki je zajela kamnoseško industrijo, ki je močno pri zadela vse delavce ni prizanesla niti njemu. Toda, kot da bi vse to ne bilo dovolj, nastopi fašizem. Med prvimi družinami v Križu, ki so okusile posledice črnosrajniškega režima, je bila prav njegova družina. Preiskave na domu, ustrahovanja, pretepanje, zapori so bili novo poglavje gorja zanj, za brate, za očeta in celo za mater.

Tovariš Verginela se je zelo mlad pridružil organizaciji delavskega razreda. Bil je član Komunistične partije že od njene ustanovitve leta 1921.

Naj mu bo lahka rodna gruda, katero je tako ljubil!

Ivan Kjuder

Pred kratkim je umrl Ivan Kjuder iz Lonjerja. Pokojni je bil za vedno Slovenec in neomajen antifašist. Kot delavec je bil vse življenje tesno povezan z delavskimi organizacijami. Udeležil se je zgodovinske stavke leta 1902. Bil je tudi član naše partije in velik prijatelj ter bravec našega glasila. Ohranili ga bomo v trajnem spominu. Naj mu bo lahka rodna gruda.

Zalujoči svojci naj prejmejo izraze našega globokega sožalja.

Občni zbor športnega združenja „Bor“

14. decembra je bil na stadionu »Prvi maj« 5. redni občni zbor športnega združenja »BOR«. To združenje si je v svojem še kratkem obdobju pridobilo lep ugled v športnih krogih v deželi in tudi izven nje. Na žalost pa predstavniki naših slovenskih ustanov, tako političnih kot gospodarskih, še ne cenijo zadosti pomena, ki ga ima »Bor«. Ta je most med tu živečima narodom, kot je povedal v svojem poročilu predsednik Dušan Košuta. Pri svojem delu pa ima »Bor« posebno resne težave s financami, kajti članarine, plesi in priložnostni prispevki ne zadostujejo delovanju, ki se iz leta v leto veča. Potrebno bi bilo imeti več rednih prispevkov, zato je predsednik apeliral na slovensko javnost za pomoč. »Bor« ima tri moške in tri ženske ekipe odbojke, moški in ženski namizni tenis, atletiko in naraščajočo telovadbo, t. j. deset aktivnih skupin, pred vrati pa še čakajo ženska atletika in košarka.

Tajnik Odo Kalan je poudaril velik uspeh letošnjega športnega tedna, za katerega je bilo vpisanih približno 550 tekmovalcev. Razen tega je združenje organiziralo še mednarodni namizno-teniški turnir s sodelovanjem jugoslovanskih in švicarskih atletov, mednarodni odbojkarški turnir in še razne druge turnirje ter prijateljska srečanja.

Blagajničarka Mara Kalan je opisala delovanje združenja s finančne plati. Tu je bila izrečena kritika na račun tistih članov, tj. več kot polovice, ki niso poravnali članarine.

Nato so posamezne sekcije poročale o svojem delovanju. Atletika je imela letos slabšo sezono od prejšnjega leta, saj je redno tekmovalo le 10 atletov. Največja uspeha sta 3. mesto Aleksandra Košute na državnem prvenstvu mlajših v teku na 600 metrov in 7. mesto na junjorskem državnem prvenstvu Radovana Fučke v metu to krogle. Namizno teniški igralci so odigrali okoli 600 tekem. Medtem ko je bilo pri ženskah slabše, so moški dosegli pomembne uspehe; najboljši je bil Boris Košuta, ki je večkrat srečal in tudi premagal nekaj prvorazrednih italijanskih tekmovalcev. Odbojkarji so se letos še posebno množično razvili; že to, da so 3 moške in 3 ženske ekipe, je lep uspeh. Prva moška skupina je zasedla dobro 4. mesto v drugi italijanski ligi, ženske pa so večkrat uspešno nastopale na raznih turnirjih.

Po končanih poročilih se je razvila diskusija. Tu velja omeniti nastop Bojana Pavletiča, ki je kritiziral zastavljanje športa pri nas. Medtem ko se drugod po svetu nagrajujejo športniki z različnimi priznanji, ko se veselijo nad zmagami športnikov in kritično proučujejo poraze, pa pri nas za šport ni razumevanja, ni sredstev, oz. so le ostanki. Šport je smatran celo v šoli in posebno med nekaterimi starši, kot nekaj nepotrebnega, kot ovira študiju. To pa ni res, ker se s športom utrjuje zdravje in ker zdravemu telesu tudi umski napor ni preveč. S športom raste zdrava mladina in za to bi morale naše organizacije bolj skrbeti. Kako to, da so za nekatera prireditve sredstva, za šport pa jih ni? To se mora končati in izginiti mora miselnost, da je šport nekaj manjvrednega, da je šport vedno zadnji na vrsti.

Po diskusiji so bile volitve. V izvršni odbor so bili izvoljeni: Dušan Košuta, predsednik, Odo Kalan, podpredsednik, Sergij Cesar, tajnik, Bruno Križman, blagajnik, Tonček Dogvan, gospodar, Mario Sušteršič, zapisnikar, Mara Kalan in Feručo Jurkič, člana. V nadzorni odbor so bili izvoljeni: Milan Babič, Jože Cesar in dr. Igor Gruden.

VOJKO CESAR

Vznemirljivi načrti o ustanovitvi multilateralnih jedrskih sil NATO

Strahotna škoda, ki jo povzroča oborožitev: stroški za prototip novega bombnega letala dosegajo vsoto, ki je enaka letnemu dohodku 250.000 učiteljev, ali stroškom 75 popolnoma opremljenih bolnišnic - V sodobnem svetu porabijo vsako uro 14.000.000 dolarjev za oborožitev

Iz podatkov, ki so na razpolago o načrtu multilateralnih jedrskih sil NATO, povzemamo, da gre za preprosto ladjevje petindvajsetih nekakšnih trgovskih ladij, ki bi pač namesto navadnih tovorov prevažale po osem jedrskih projektilov Polaris, od katerih ima vsak petinštiridesetkrat večjo rušilno moč od bombe, ki je bila odvržena na Hirošimo, vsak pa stane milijon in pol dolarjev in je z njim mogoče streljati na daljavo približno 4.500 km. Posadka in poveljstvo posamezne ladje bi bila sestavljena iz več nacionalnosti držav članice NATO, ki bi pristopile k sporazumu o multilateralnih jedrskih silah. Stroške za vzdrževanje takšnega ladjevja bi si države članice med seboj delile tako, da bi bile ZDA udeležene s 40 odstotki, Zahodna Nemčija tudi s 40 odstotki, Velika Britanija z 10 odstotki, glede ostanka pa bi bile udeležene v manjših odstotkih druge države članice NATO.

Pobuda za ustanovitev je prišla iz vrst ameriških strokovnjakov, izvedencev za Evropo.

Američani povzročajo „hudo kri“ med zavezniki

Ameriška vlada je s svojim načrtom o multilateralnih jedrskih silah NATO povzročila med atlantskimi zavezniki zelo hudo kri. Njihovo razpoloženje in stališča so prišla jasno in ostro do izraza na nedavni konferenci parlamentarcev NATO v Parizu. Predvsem so

se pokazale zelo različne strateške koncepcije, ki jih glede multilateralnih jedrskih sil NATO zastopajo ameriški, francoski, britanski in zahodnonemški vladni krogi. Francoska vlada je odločno in ostro zavrnila načrt o multilateralnih jedrskih silah NATO, ker po njenem mnenju ni v skladu z evropsko obrambo. Razen tega pa je od vsega začetka trdila, da daje prednost svoji lastni oborožitvi. Zaskrbljena je nad možnostjo, da pride do sklenitve dvostranskega ameriško-zahodnonemškega sporazuma, kar bi omajalo sporazum, ki je bil sklenjen med Zahodno Nemčijo in Francijo. Vztraja na stališču, da je načrt tak, da razbija enotnost Evrope, da je provokatorsko naperjen v tej ali v oni obliki proti Franciji, njenemu mestu in poslanstvu v Evropi. Zahodnonemški vladni krogi pa odločno podpirajo ameriško evropsko načrtovanje, iz njihovih krogov je bilo slišati, da gre za prvo veliko idejo političnega in strateškega značaja vse od ustanovitve NATO. Nemška vlada je razen tega pripravljena sodelovati pri uresničitvi načrta s skoraj enakim deležem kakor ameriška. Angleška vlada, ki je pred kratkim prišla v roke laburistov, se je znašla v dokaj zamotanem položaju in pripravila nekakšne kompromisne predloge, po katerih naj ne bi nacionalne jedrske sile v celoti vključili v multilateralne jedrske sile NATO. Tako bi laburisti poskušali pokazati na izhod iz krize, do katere je prišlo zaradi ameriškega načrta, ki pa tudi za Britanijo ni

sprejemljiv, kajti laburisti sodijo, da ne ustreza vlogi Velike Britanije v zahodni Evropi in v atlantskem zavezništvu. Zadržanje italijanskih vladnih krogov je glede multilateralnih jedrskih sil NATO vsaj zaenkrat dokaj zadržano. Seveda pa je pomembno tudi opredeljenje ostalih držav članic NATO, med njimi sta Norveška in Holandija, ki ostro nastopata proti ameriškem načrtu. Belgija poskuša nekako posredovati in blažiti ostrino spopada, medtem ko sta Turčija in Grčija na strani pristašev multilateralnih jedrskih sil NATO.

Načrt o ustanovitvi multilateralnih jedrskih sil NATO je močno vznemiril svetovno javnost. Znova so zopet ogroženi napori in dosežki, ki so bili doslej storjeni v smeri splošne in popolne razorožitve. Očitno je namreč, da bi uresničitev načrta o multilateralnih jedrskih silah NATO samo podžgala oboroževalno tekmo.

Posledice blaznega oboroževanja

V zvezi s tem je prav gotovo najresnejše opozorilo nedavno posredoval UNESKO z objavo podatkov, s katerimi so osvetljene socialne in gospodarske posledice razorožitve, oziroma strahotna škoda, ki jo povzroča oborožitev. *Grozljiva je ugotovitev, da v času, ko številnim narodom in celo kontinentom primanjkuje stanovanj, bolnišnic, šol, kulturnih in znanstvenih ustanov, porabijo v sodobnem svetu vsako uro štirinajst milijonov dolarjev za oborožitev. Kako je to videti otipljivo, predočita samo dva primerjalna računa. Stroški za prototip novega bombnega letala dosegajo vsoto, ki je enaka letnemu dohodku dvesto-petdeset tisoč učiteljev ali stroškov trideset znanstvenih fakultet, če ima vsaka tisoč študentov, ali stroškom 75 popolnoma opremljenih bolnišnic s sto posteljami. Za razvoj zadnjega modela nadzvočnega lovskega letala so v ZDA uporabili šest milijard in pol dolarjev, kar bi zadostovalo za zgraditev 600.000 stanovanj, če bi vsako stalo 10.000 dolarjev. Kljub temu, da je vsakemu pametnemu človeku pred očmi, kako ogromna sredstva za oborožitev, oziroma kaj bi pomenila za sprostitve teh sredstev za gospodarski in družbeni razvoj v svetu, pa se je oboroževalna tekma kar kronično zadržala v življenju mednarodne skupnosti.*

Načrt o multilateralnih jedrskih silah seveda ni mogel povzročiti nič drugega kakor ostre proteste Sovjetske zveze in drugih socialističnih dežel na eni strani in na drugi strani ostre proteste med nezavezanimi deželami. Pričakuemo lahko tudi njihov odločen nastop na zasedanju Generalne skupščine Združenih narodov. Politični, vojaški in ekonomski problemi v sodobnem svetu bi z njegovo uresnitvijo pripeljali do resnih posledic, ki jih ni mogoče niti jasno predvideti. Multilateralne jedrske sile NATO so nedvomno samo nova demonstracija politike s pozicije sile. Svojo atlantsko krizo bodo pač morali prebroditi drugače, kajti v sodobnem svetu ne more ostati rožljanje s hegemonijo zaradi takšnega ali drugačnega jedrskega monopola brez odločnega odgovora vseh miroljubnih sil, ki so se zavzele za uresničitev aktivne miroljubne koeksistence v mednarodnem življenju.

«Naši razgledi»

40-letnica „Komunista“

Te dni poteka 40 let odkar je s sklepom Centralnega komiteja Komunistične partije o ustanovitvi tajne tiskarne in novega ilegalnega glasila KPJ, izšla prva številka »Komunista«.

Tiskan in razširjen v najhujših razmerah ilegalnega dela, v času, ko je režim z nasiljem in terorjem obračunaval z revolucionarnim delavskim gibanjem njegovo avantgardo KPJ, »Komunist« ni mogel dolgo živeti. Že po tretji številki 17. marca 1925 je režim odkril tiskarno in onemogočil tiskanje časopisa, njegovega prvega urednika in tiskarja, uglednega novinarja in neutrudnega partijskega delavca Mošo Pojada pa obsodil na dolgoletno robitvo.

Zatrtje »Komunista« pa ni moglo zatreti borbenega glasu jugoslovanske partije. Mogočno je odjeknil v vrsti ilegalnih, polilegalnih in legalnih časopisov v Beogradu, Zagrebu, Ljubljani, Sibeniku, Našicah, Osijeku, Podgorici in drugih mestecih. Mnogi med njimi niso doživeli niti prve obletnice vendar so se porajali vedno znova — z različnimi imeni, vendar z istimi idejami. V tem tisku

je potekal vztrajen boj za demokratične pravice ljudstva, potekala je vztrajna kampanja proti neljudskemu režimu, zahtevala je ustanovitev ljudske vlade v Jugoslaviji.

Kot centralno glasilo KPJ se je »Komunist« znova pojavil februarja 1928. Po vdoru policije v stanovanje, kjer so časopis tiskali, je KPJ ustanovila nov časopis »Proletarec«, ki je izhajal vse do decembra 1942. Oktobra 1946 se je »Komunist« pojavil kot partijski časopis za teoretična vprašanja, 1. maja 1957, ko je CK ZKJ ugotovil, da je komunistom potrebno glasilo, ki jim bo pomagalo pri razumevanju aktualne problematike v družbenem razvoju, v katerem bodo prihajale do izraza pozitivne izkušnje in najnaprednejše težnje delavskega razreda sveh delovnih ljudi — je začel izhajati tednik »Komunist«, glasilo ZKJ.

Danes »Komunist« izhaja v srbskohrvatskem (cirilica in latinica), slovenskem in makedonskem jeziku.

Tudi naše »Delo« pošilja glasilo ZKJ »Komunistu« pri srčne tovariške čestitke ob tem pomembnem jubileju.

Spominski proslavi Tomažiča in tovarišev na strelišču in v Prosvetnem domu na Opčinah

Ideali antifašizma in demokracije, zaradi katerih so padli Tomažič in tovariši, so še vedno aktualni

Iz govora, ki ga je imel na spominski svečanosti na openskem strelišču tovariš dr. Karel Šiškovič povzemamo naslednje:

15. decembra 1941, ob 8. uri in pet minut, je vod fašistične milice začel s streljanjem petih izmed devetih obsojencev na smrt. Vseh pet, Tomažiča, Bobka, Kosa, Ivančiča in Vadnala, so pripeljali iz Coronea. Eden izmed štirih pomiloščenih, dr. Lavo Čermelj, nam ve v svojih spominih povedati, da se je pred odhodom obsojencev razlegal po zaporu glas Pina Tomažiča, ki je pozdravljal ostale tovariše. Drugi vedo povedati, da je ves čas vožnje do strelišča bodril ostale štiri tovariše in da je pred ustrelitvijo vzkliknil svojemu idealu, komunizmu in antifašizmu. Tudi ostali štirje so se vedli, tako kot je veleval čas. V poročilu, ki so ga karabinjerski organi poslali po ustrelitvi petih, je nisano, da je ustrelitev »potekala v redu«, kar naj bi bila nekakšna pohvala krvnikom, ki so izvršili svoj nečedni posel, a je bilo v

na Majnika, ki je padel kot partizan na Notranjskem.

Vse te udeležence velikega procesa pred posebnim fašističnim sodiščem v Trstu zajema letošnja proslava, ki spada v okvir proslavljanja dvajsetletnice osvobodilnega gibanja in zloma nacifašizma.

23 let je poteklo od takrat, ko so odjeknili strelji fašističnih miličnikov in pretrgali pet mladih življenj; ko se je torej krvavo zaključil največji proces, kar jih je uprizorilo posebno fašistično sodišče, katero je sodilo 60 obtožencev, delavcev, kmetov in izobražencev delavskega, kmečkega različnega mišljenja in ideologije. In prav v tem je pomen tistega procesa, ki so ga fašistični zločinci hoteli uprizoriti, da bi prestrašili prebivalstvo, Julijske krajine.

Kajti takrat je nazivem že zabeležil svoj prvi strahotni poraz pred Moskvo in počile so že prve partizanske puške, ki so razdajale smrten strah v vrstah fašistov. Tudi v Julijski krajini, so že bili organizirani prvi partizanski oddelki, ki so operirali na Pivki, v

Na komemoraciji so brali Tomažičeva pisma iz ječe. Armando Skerlavaj, Pismo iz ječe; Božica Sosič-Čuk, Pismo zaročenki; Drago Gorup, Pismo tovarišem. V italijanščini je pisma brala Giudita Donini

tične stranke, struje in skupine v skupni težnji po osvoboditvi in po boljšem življenju. Nihče ne more zanikati, da je bila prav tedaj ta enotnost predpogoj za uspeh antifašističnega boja. Če pregledamo delovanje tistih skupin, ki so se skupaj znašle na zatožni klopi, bomo videli, da je bila prva — komunistična, kateri je stal na čelu Pino Tomažič, tista, ki je pisмено in ustno že pozivala k oboroženemu boju proti fašizmu; druga — intelektualna se je bavila z zbiranjem izobražencev v ta boj; tretja — takoimenovana »teroristična« pa se je že lotevala določenih akcij. Vsi obtoženci, razen dveh izjem, so se zavedali, da je njihov proces dejanje boja proti fašizmu in temu primerno so se tudi na procesu vedli. Istočasno so obtoženci izzvali po skritih kanalih, ki so prihajali iz same ječe, borbena razpoloženje antifašistov v Trstu in v drugih krajih Julijske krajine, tako da so tedanje antifašistične skupine v Trstu raztrosile celo pred sodno palačo, (kljub stoterim in stoterim policistom, ki so prišli iz vse Italije in so držali Trst kot mesto v obsednem stanju), ki so v imenu obtožencev pozivali v boj proti fašizmu, k oboroženi mobilizaciji, proti trinostvu.

Poudariti moramo, da je bil tisti proces organiziran zoper skupine ljudi, ki so jih sodniki in fašistične oblasti označevali kot separatiste; bil je proces, ki naj bi zadal slovenskemu »separatističnemu« gi-

banju smrten in poslednji udarec, prav posebno po izvršenem napadu na Jugoslavijo. V drugih besedah, fašizem je hotel dovršiti svoje dvajsetletno teroriziranje slovenskega in hrvaškega ljudstva v Julijski krajini s tem, da bi zlomil že zadnji odpor proti potujčevanju,

sti ali političnega prepričanja. Zato bi bilo prav, da se jim izkaže tudi uradna čast, ki jim gre, ne pa da se ignorirajo. Kdaj bomo dočakali, da bodo Tomažič in tovariši priznani v Panteonu prvoborcev države, v kateri živimo in ki je izšla iz odporiškega gibanja, iz boja proti fašizmu in nacizmu? Ali bomo morali še dolgo čakati na to in slišati ponavljanje besed o domnevnem »vitimizmu« Slovencev?

Morda bo kdo mislil, da je neumestno postavljati to vprašanje na tem mestu. Morda bo kdo rekel, kaj hočejo ti Slovenci, saj jim vendar pustimo proslavljanje svoje ljudi. Ali naj ne bi proglasili za junake ljudi, ki so pred tolikimi leti delovali proti takratni uradni Italiji? Prav tega mi ne moremo priznati. V teh krajih je oborožen boj začel že leta 1941. Pino Tomažič in tovariši so padli zato, ker so se med prvimi podali v ta boj. Zato zahtevamo, da se jim to prizna. Naši mučeniki so bili predvsem antifašistični borci in kot take jih mora tudi uradna Italija priznati. Drugače so zaman besede o enakopravnosti in o simpatijah do antifašističnih idealov. Toda, ali je odveč, če se še da

Spominskih svečanosti se je udeležila tudi Tomažičeva mati. V Prosvetnem domu ji je Mirko Kapelj poklonil brošuro, ki jo je izdala tržaška federacija KPI

bistvu indirektni dokaz junaškega zadržanja mučenikov, ki niso molodovali za milost pač pa so dokazali, da vedo zakaj so se bojevali in zakaj gredo v smrt.

Ko se klanjamo spominu petih mučenikov na tem svetem mestu, ne moremo in ne smemo mimo dejstva, da razširimo našo proslavo tudi na vse tiste, ki so bili v istih skupinah, ki so bile združene na velikem procesu v Trstu v prvih dneh decembra 1941. Naša dolžnost je, da pridružimo tudi imena Slavka Škamperla, ki je v preiskovalnem zaporu po hudem mučenju leta 1940 podlegel, Edvarda Mlekuža, ki je v ječi umrl zaradi posledic mučenja; Adolfa Uršiča, ki se mu je zaradi mučenja umračil um in je zatem tudi umrl; Jaboka Semeca, ki je v ječi zbolel za jetiko in umrl; Andreja Čoka, ki je bil težko bolan, ko so ga aretirali in je zaradi vsega prestanega tudi on umrl v ječi; Stanka Vuka, ki ga je zločinska črna roka umorila pred odhodom v partizane, skupaj z Danico, sestro Pina Tomažiča; Danila Zelena, ki je že maja 1941 padel v Sloveniji v boju proti okupatorju; Ferdinand Kravanje-Skalarja, ki je padel kot partizan na Primorskem; Nikolaja Lončnerja, ki je bil ustreljen kot talec na Gorenjskem in Anto-

Brkinih, na Krasu, na Tolminskem in Idrijskem.

Dejstvo, da je bilo toliko ljudi različnega mišljenja in ideologije na velikem procesu in da se je proti vsem brez razlike razbesnela fašistična histerija, nas sili, da skušamo še danes zgodovinsko gledati tedanje dogodke, da je bila moč antifašizma prav v tem, da je združil v enoto vse demokra-

Na spominski svečanosti v Prosvetnem domu je nastopil tudi zbor iz Repna. Pod vodstvom Mirka Guština je ubrano zapel nekaj pesmi

Tudi zbor »Lipa« iz Bazovice je sodeloval na proslavi. Zbor je vodil prof. Ubald Vrabc.

proti genocidu, proti iztrebljenju slovanskega življa v tem delu Evrope. Ta proces naj bi po pričakovanjih fašistov zapečatil usodo Slovencev in Hrvatov, privedel do tega, da bi se še bolj množično nadaljevalo zločinsko delovanje, ki ni bilo nič blažje od strahot, ki so jih hitlerjanci počenjali na Vzhodu.

Na tistem procesu so se torej znašli, ramo ob rami, ljudje, ki jim je bila prva skrb boj proti fašizmu, za osvoboditev svojega zatiranega naroda. Da so bili računani fašistov popolnoma zgrešeni, so dokazali posnejši dogodki. Tudi junaki, ki so padli na openskem strelišču, so bili eden izmed neštetihi členov v verigi odpora proti fašizmu. In danes smemo brez oklevanja reči, da so bili ljudje, ki so se v imenu svojega naroda ali kot Tomažič in njegovi komunistični tovariši v imenu svojega in vseh zatiranih narodov borili za svobodo, svetel vzgled tudi italijanskim demokratom in antifašistom v organiziranju in mobiliziranju italijanskih množic proti fašizmu in nacizmu. Zato so ti ljudje vredni občudovanja vseh antifašistov kakršne koli narodno-

nes sklicujemo na ideale antifašizma in demokracije, zaradi katerih so padli Tomažič, Bobek, Kos, Ivančič, Vadnal in zaradi katerih je žrtvovala svoja življenja toliko drugih antifašistov?

Zaradi dogodkov, ki smo jim danes priča, moremo reči, da ideal demokracije in antifašizma niso stvar preteklosti, pač pa da predstavlja zadevo sedanosti. Ko mečejo v Italiji fašistične bombe proti partizanskim spomenikom, proti sedežem demokratičnih strank, proti diplomatskim predstavništvom socialističnih dežel, ko se fašisti upajo na cesto, da branijo hlapce kolonializma, je čas, da se tudi tisti, ki so uspavani zavedajo, da sta antifašizem in demokracija stvar vsakdanjega boja in ne le zgodovinskega proučevanja.

Bitka proti fašizmu se ni zaključila 1. maja 1945. Ta bitka se mora nadaljevati v drugih oblikah še naprej. Vsakodnevno se poraja nevarnost fašistične miselnosti in prakse. Zato so ideali in program antifašizma vedno aktualni, saj je v naših srcih in naših dejanjih

(Nadaljevanje na 4. strani)

Odgovor tržaške federacije KPI Listi slovenske skupnosti

V zvezi z izjavami Liste SS od 15. in 24. t. m. o se stavi občinskega odbora v Devinu-Nabrežini in tržaška federacija KPI izdala naslednje poročilo:

Dosedanje izjave federacije KPI o vabilu KD Listi Slovenske skupnosti za pogajanja za sestavo odborov na pokrajini in v nabrežinski občini so poudarile resne posledice, ki bi jih imela ta operacija, če bi se morala končati tako, kot želi KD. Danes je treba bolj kot kdaj koli poudariti to, kar veže sile, ki lahko nudijo občini Devin-Nabrežina enoten demokratičen odbor, ki bo jamčil, da se bo boril za ohranitev narodnostnega značaja te občine ter za narodnostne pravice vse slovenske skupnosti.

Osnovno vprašanje, ki se postavlja danes vsem Slovincem in demokratičnim Italijanom, je to, da je treba oceniti operacijo, ki jo hoče KD uveljaviti z vabilom, naslovljenim na Listo SS. Vsem je jasno, da je prišla KD do takega zaključka, ker je izšla poražena iz volitev 23.11. in skuša sedaj doseči podporo pokrajinskega svetovaleca, izvoljenega na Listi SS, da lahko sestavi na pokrajini manjšinski odbor, ki ga bo lahko podpiralo vsaj dvanajst svetovalcev od 24. Kaj pa nudi KD v zameno za to pomoč? Nič! Nasprotno, ona zahteva od Liste SS, naj sestavi v Devinu-Nabrežini odbor s KD, to je s stranko, ki je vsa ta leta s pomočjo vladnih oblasti delovala na tem, da bi raznarodila to občino in druge predele ozemlja; stranke, ki je v parlamentu, v deželi, v pokrajini in na tržaškem županstvu preprečila slovenskim volivcem, da bi govorili v svojem materinem jeziku; ki se je vedno upirala stvarnemu uresničenju republiške utave in Spomenice o soglasju, kar se tiče narodnostnih pravic Slovincem. Tej politiki KD so se komunisti vedno upirali. Akcijo KPI v zaščito pravic Slovincem v deželi in na tržaškem županstvu so med drugim odobraval tudi predstavniki Liste SS. V nabrežinski občini so se upirale raznarodovalni dejavnosti Krščanske demokracije sile KPI, PSI in Liste SS. Ta dejstva je treba upoštevati v trenutku, ko se zahtevajo »resna jamstva« glade obrambe narodnostnega značaja nabrežinske občine.

Tržaška federacija KPI je v vsej svoji zgodovini in akciji dokazala, da je najbolj krepko jamstvo v zaščito vseh pravic slovenske skupnosti. Ona meni, da je prišel trenutek, ko morajo odgovorno sprejeti to zaščito vse demokratične sile tudi glade narodnostnega značaja občine Devin-Nabrežina ter bodočnosti vse slovenske skupnosti.

KD pa je dokazala, da je politična sila, ki je najbolj odrekala Slovincem njihove pravice, ki je vedno podpirala nacionalistične in protislovenske krajevske sile in ki hoče danes ustvariti sodelovanje z Listo SS, »da se ustvarijo pogoji za lojalno prirvrženost slovenske manjšine italijanski državi kot orodje borbe proti komunizmu«. KD torej ne nudi nobenega jamstva, ne sprejema nobene obveznosti, kar se tiče zaščite narodnostnega značaja v nabrežinski občini in se še manj obvezuje glade pravic slovenske skupnosti. KD zahteva od Liste SS, naj se uvrsti v njen ta-

oooooooooooooooooooooooooooo

Predstave SG v Kulturnem domu

Slovensko gledališče v Trstu (Kulturni dom, Ul. Petronio 4) bo na splošno željo občinstva ponovilo predstave Ruzantejeve »La Moschetta« ali komedija o finem govorjenju, v petek 1. januarja 1965 ob 16. uri; v soboto 2. januarja ob 20.30. in v nedeljo 3. januarja ob 16. uri.

Predstava v soboto bo posvečena spominu priljubljenega in neopozabnega igravca Modesta Sancina, ki je »Moschetto« prevedel Globoko znižane cene!

bor samo za doseg njih političnih smotrov ter naj sprejme antikomunizem, demokrščanski integralizem, in po oblasti najbolj prenapetih demokrščanskih skupin in razbitje enotnosti Slovincem.

Globoko smo prepričani, da se bodo ob takšni zasnovi KD izvoljeni predstavniki Liste SS resno zamislili ter da se bodo še enkrat prepričali, da je prav KD tista politična sila, ki jo je treba premagati, da se dosežejo stvarni rezultati za slovensko manjšino ter da je prav enotnost Slovincem največje jamstvo, da bo slovenska skupnost dosegla popolno enakopravnost in napredovanje. Tržaška federacija KPI je za takšno politiko vedno na razpolago.

Tržaška federacija KPI

Sklep obč. sveta v Doberdolu

Občinski svet v Doberdolu je pred kratkim razpravljal o problemih, ki so združeni z možno postavitvijo protosinhrotrona na doberdolskem področju in z namevanje gradnje naftovoda, ki bi bil speljan čez ozemlje te občine. Svet je soglasno sklenil, da bo privolil speljavo naftovoda čez ozemlje občine samo tedaj, ko bo dokončno izvedel če bodo tam zgradili protosinhrotron.

Daljši sestavek o teh problemih bomo objavili prihodnjč.

V počastitev spomina

Družina Kuret iz Boljunca daruje v počastitev spomina pokojnega Lazarja Kuret 2000 lir za »Delo«.

Družina Hrvatič iz Boljunca daruje v počastitev spomina pokojnega Ljudmila Hrvatič 2000 lir za »Delo«.

Družina Žerjal iz Boljunca daruje v počastitev spomina pokojnega Josipa Žerjal 2000 lir za »Delo«.

V počastitev spomina pokojnega tevariša Ivana Kjudra iz Lonjerja daruje sekcija KP v Lonjerju 1000 lir za »Delo«.

V počastitev spomina pokojnega tevariša Ivana Kjudra iz Lonjerja daruje sekcija KP v Podlonjerju 1000 lir za »Delo«.

Tovariš Just Pegan daruje za »Delo« 2000 lir.

V počastitev spomina pok. Jakoba Sulli daruje njegova sestra Marija Durnik iz Sv. Jakoba 1000 lir za »Delo«.

Vsem darovalcem prisrčna hvata!

Nadaljevanje Nabrežina

svojih predstavnikov o večnem »vitimizmu« Slovincem, izvajala prav v devinsko-nabrežinski občini raznarodovalno delo.

Na vse to pozabljati, pomeni spraviti v nevarnost ne samo Slovence in boj za slovenske narodne pravice, pač pa tudi samo politično grupacijo Slovenske liste, ker Krščanski demokratje ne skrivajo, da hočejo doseči pristop pristavev SL v KD. Kaj naj pomeni drugega najavljeno organiziranje slovenskih krožkov »Associazione Cattolica Lavoratori Italiani«?

Cilj KD je tudi rešiti vprašanje globoke krize, ki se je pojavila v pokrajinskem svetu, kjer ni za KD zadovoljive večine. Slovenska lista naj bi bila na pokrajini tista sila, ki naj bi rešila KD pred krizo in pred drugimi variantami, ki bi jih morala dobiti. Predvsem je cilj KD spraviti, kot piše škofovsko glasilo »Vita Nuova«, Slovensko listo v vrsto borcev proti komunizmu. Boj proti komunizmu pa

skriva vse prej kot dobre namene: integralizem, monopol oblasti, razbitje slovenske enotnosti, Devin-Nabrežina v rokah italijanskih nacionalistov itd.

Po vsem tem upamo, da bodo voditelji Slovenske liste razumeli, kako je važno ohraniti nekatere pozicije, saj ne gre za to, da niso možne druge rešitve tako v Nabrežini kot tudi drugje. Možnosti za doseg resnične enakopravnosti Slovincem so večje, če bodo predstavniki Liste slov. skupnosti razumeli, da ne more biti danes možnosti za spravo s KD, ki ni konkretno dokazala, da hoče spremiti svoja dosedanja stališča. Le odkrit odpor proti njenim razbijskim poskusom more doseči omljenje njenih stališč in zloma njene nakane proti Slovincem. Tragično bi bilo, da bi prav ljudje Slovenske liste iz hvalevrednih razlogov šli na teren Krščanske demokracije in opustili dosedanje izkušeno pot enotnosti s tistimi silami, ki so vedno dokazovale, da so porok boja za enakopravnost slovenskih pravic in za doseg slovenskih in demokratičnih teženj ter zahtev. Komunistična partija je vedno pripravljena na razgovor o vseh vprašanjih v tej zvezi. Ni ma nič pripomniti niti proti eni zahtevi Slovenske liste, saj je že neštetokrat dokazala, kako so ji pri srcu slovenskih interesi.

Tomazič

antifašizem pomenil ne samo zloin fašizma, pač pa tudi svobodo, enakopravnost, demokracijo, družbeni napredek. Del vsega tega moramo še uresničiti, ker se proti delu tega programa še vedno najdejo pripravljene sile, ki so fašizem spravile na noge in ki imajo še vedno kot skrito rezervo proti napredovanju človeštva, stare pa tudi nove fašistične sile.

So vprašanja, ki si jih moramo z vso resnostjo postavljati, če hočemo, da bodo proslave ob 20-letnici osvoboditve imele svoj pravi pomen, tj. pomen pregleda doseženih uspehov in še odprtih problemov, mimo katerih ne smemo, če nočemo kapitulirati ravno pred tistimi silami, ki so zagrešile toliko zločinov nad našim narodom in nad tolikimi drugimi narodi Evrope, če hočemo nadaljevati poslanstvo, ki smo ga prevzeli od tisočev padlih junakov, če hočemo biti dosledni ljudem, ki jim je življenje vse pomenilo, a so ga radi darovali za nas vse.

Vsem svojim obiskovalcem in prijateljem želi srečno Novo leto

SLOVENSKO GLEDALIŠČE
V TRSTU

Prosvetno društvo »Opčine«

vošči srečno novo leto

Gostilna
»Pri Šklavsu«
Opčine

vošči srečno novo leto

Zaradi stavke tiskarskih delavcev nismo mogli izdati lista na šestih straneh. Zato nismo mogli objaviti novoletnih voščil številnih drugih podjetij. Prosimo za razumevanje.

UREDNIŠTVO

GOSTILNA
Stano
BOLJUNEC

vošči srečno novo leto

PRODAJALNA HISNIH
POTREBŠČIN IN KMETIJSTVA
»Alma«
BOLJUNEC

želi srečno novo leto

SKLADISČE
GRADBENEGA MATERIALA
Mauri Aldo
BOLJUNEC

vošči srečno novo leto

URARNA IN ZLATARNA
Alojz Sosič

OPCINE — Narodna ulica 44
telef. 221-641

vošči srečno novo leto

ZALOGA DRV, PREMOGA,
KEROSENE in NAFTE

Rudi Vremec

OPCINE
Narodna ulica 78 - telef. 221-306

vošči srečno novo leto

Sandro Hrovatin
MESNICI

OPCINE - PROSESKA 59
telef. 221-571 in TREBČE

vošči srečno novo leto

TRGOVINA JESTVIN
PEKARNA - SLAŠČICARNA

Zora Čok

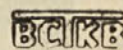
OPCINE
Narodna ulica 61 - telef. 221-046
Narodna ulica 44

vošči srečno novo leto

Slovensko hrvatska ljudska prosveta

TRST
(začasni sedež: Ulica Capitolina 3)

vošči vsem slovenskim prosvetnim
delavcem srečno novo leto 1965

BANCA DI CREDITO DI TRIESTE
S. P. A.

TRŽAŠKA KREDITNA BANKA

GLAVNICA LIR 800.000.000 - VPLAČANIH LIR 180.000.000

TRST - ULICA FABIO FILZI ŠT. 10

TELEF. ŠT. 38-101, 38-045 BRZOJAVNI NASLOV: BANKRED

vošči srečno novo leto

FRIZERKA
Slava

BOLJUNEC - telef. 97-641

želi zvestim klijentkam srečno
novo leto

Sekcija KPI
BOLJUNEC

vošči vsem vaščanom srečno in
uspehov polno novo leto

PEKARNA

Ota Pepi
BOLJUNEC št. 38

vošči srečno novo leto

TRGOVINA JESTVIN
Žerjal Drago
BOLJUNEC

želi srečno novo leto

GOSTILNA - BAR
Sancin Miro
BOLJUNEC

vošči srečno novo leto

GOSTILNA
Sancin Danilo
BOLJUNEC

vošči srečno novo leto

MANUFAKTURA
Sancin - Štrajn Draga
BOLJUNEC

vošči srečno novo leto

BRIVEC

Ota Pepi
BOLJUNEC

želi srečno novo leto

MESNICA

Žerjal Branko
BOLJUNEC

želi srečno novo leto

TRGOVINA JESTVIN
Žerjal Rado
BOLJUNEC 76

vošči srečno novo leto

TRGOVINA in KINO
Sancin Zdravo
BOLJUNEC

želi srečno novo leto